

OPENING BILONG SENTENARI YIA BILONG PITA TOROT (1912 – 2012)

Tede namba 7 dei bilong mun July 2011, yumi bai statim ol selebresen long onaim Blessed Pita ToRot long opim dispela Jubili Yia long tingim 100 yia bonde bilong em.

Pita ToRot em i nambawan man bilong hia yet Papua New Guinea husat i kisim dispela mak oslem “Blessed” insait long Katolik Sios. Na Arsdaisesis bilong Rabaul em i amamas tru bikos em man bilong dispela Arsdaisesis yet.

Yumi olgeta i save olsem Blessed Pita ToRot i bin kamap martir bikos em i bin wok long strongim famili laif bai stap holi na i toktok strong long sakramen bilong marit. Em i mekim na mipela i bin makim bikpela astingting bilong ol dispela selebresen, tok bilong Jisas olsem, **“Yupela wanwan i mas laikim tru ol arapela, long wankain pasin olsem mi bin laikim yupela”** (Jon15:12). Em i stap ples klia tru olsem, sapos yumi laik bai laif bilong marit i stap gut na i strong, em i mas sindaun antap long pasin laikim arapela, em trupela laik pasin tru.

Bikpela as tingting tru bilong ol dispela selebresen, na bai karamapim 18 mun olgeta (statim tede 7th July 2011 igo inap long 30th Disemba 2012), em long **“kamapim reniuel insait long Famili laif”**. Dispela wok bai yumi mekim long rot bilong strongim ol “value” bilong Gutnius bai kamap olsem foundesen bilong Famili Laif na long kisim gutpela save moa long sakramen bilong marit, bai yumi ken luksave gut long en na respektim.

Long statim, mipela, ol Bishop bilong yupela i laik toktok long singaut o vokesen bilong “Famili Laif” na moa yet vokesen bilong “Laif bilong Marit”. Dispela vokesen i karamapim olgeta: Ol papamama na pikinini, na tu ol sosel institusen na Sios. Blessed Jon Pol II i bin tokaut olsem: **“Wanem samting bai kamap yet bihain long ol manmeri hia long graun, i save go insait long rot bilong famili”** (CF, N, 86). Emi bin tok tu olsem, **“Nesen i save bihainim rot bilong famili”** bai yumi tok olsem taim i kamap yet bihain bilong Papua New Guinea em i hangamap long “Famili Laif” bilong pipel bilong em.

Planti taim yumi save harim ol pipel i save askim: Wanem samting i wok long kamap nau long ol famili bilong yumi? Marit em i wanem samting? Wanem samting i narakain long ‘marit bilong tumbuna’ na ‘marit insait long Sios?’ Bai yumi redim ol yang pela pipel long marit oslem wanem? Wanem ol ‘responsibility’ bilong ol papamama i go long ol pikinini bilong ol? Sios inap mekim wanem kain ol samting long helpim ol famili bilong yumi, bai ol i kamap ol trupela Kristen famili?

Mipela i luksave long dispela wok bilong mipela na olsem mipela i laik givim sampela point bilong refleksen long ol sampela hevi i pas long ol famili na famili laif. Bikos mipela i pilim olsem singaut igo long famili na marit tede, emi mas gat spiritual reniuel statim long wanwan Katolik, long sait bilong famili, peris na Daisesis.

1. Plen bilong God long Marit na Famili

God i bin mekim kamapim man olsem piksa bilong em yet. Long taim em i bin kamapim man, bikos emi laikim tumas long mekim olsem, God i bin singautim man tu bai em i kamap **man bilong laik pasin**. God i bin putim dispela singaut long hat bilong man na meri na olsem i givim ol tu long strong na responsibility, long laik pasin tru na komunio.

Olsem na bai yumi ken tok, laik pasin tru emi nambawan singaut bilong ol manmeri na i pas tru long laif bilong ol.

‘Trupela laik’ emi astru bilong gutpela laif insait long marit. Sapos ol pipel ino sindaunim marit bilong ol antap long trupela laik, bai yumi go het long painim olsem ol marit na famili laif ino stap strong. Sori tru, planti taim nau, yumi lukim man na meri i kamap papamama pastaim long marit na tupela i stap wantaim pinis pastaim long sakramen bilong marit. Yumi gat ol “marit” husat i stap tasol na ol ino kisim ol grasia bilong sakramen bilong marit. Dispela em ino stretpela rot bilong statim nupela famili.

Santu Pol i autim tok bilong stremt olsem: “*Sapos God i helpim yumi, orait husat bai birua long yumi?*” (Rom 8:31). Tasol bai wanem samting i kamap sapos God ino helpim yumi na grasia bilong sakramen ino stap wantaim yumi? Ating dispela en i wanpela long ol asua bilong planti famili i bruk? **“Yumi olgeta i gat nid long wokim planti moa wok long redim marit”**, moa yet long helpim ol pipel long kisim sakramen bilong marit. Blessed Peter ToRot i givim laip bilong em bikos em i bilip strong long sakramen long marit na marit em i samting i holi. Em i no poret long tokaut man i mas maritim wanpela meri tasol, na meri mas maritim wanpela man tasol. Sapos Pita ToRot i stap hiya tete bai wanem tok i givim long yumi? Mi bilip em bai tokim yumi, moa yet, ol yanpela man na meri em i rong long stap wantaim na i no gat sakramen blong marit; bai tokim yumi olsem yanpela man na meri i stap wantaim i no gutpela long redim ol long marit. “Trial marriage” i no marit!

2. Wok redi bilong Marit.

Sapos yumi “serious” long kisim ol dispela tok antap hia, em i stap klia olsem yumi mas redim gut marit. Long wanem Sios na sosaiti long PNG em i hangamap moa yet long gutpela famili laif. Sapos famili laif i bruk daun, nesen tu bai brukdaun, na yumi wok long lukim pinis ol mak bilong dispela brukdaun.

Olsem na:

- a) ***Yumi mas mekim wok bilong redim gut ol yanpela pipel bai ol i redi long marit na famili laif***, moa yet yumi mas helpim ol long kisim gutpela save long “**trupela astru bilong laik pasin**”.

Hap tok “laikim” em i gat planti mining bilong em. Papa Santu, Benedict XVI, i bin raitim i gat tripela kain love:

Namba wan em “love of attraction” o mangal: taim wanpela yanpela man i mangalim wanpela yanpela meri na wanpela yanpela meri i mangalim wanpela yanpela man. Dispela laik i no rong, bikos em i statim nau o kirapim insait long wanwan man na meri dispela pasin bilong laikim. Tasol dispela “love of attraction” o pasin mangal em i statim tasol; na i noken pinis tasol long hia. Tasol sori tumas, long dispela taim bilong tete, dispela kain pasin mangal i save kamap long ol planti yanpela bilong yumi. Bikos ol i mangalim tasol wanpela narapela na ol i ting o bilip nau olsem ol i laikim tru tru wanpela narapela. Na dispela em i wanpela asua na olsem yumi gat ol planti ol yanpela mama ol i nogat man na ol i no marit (ol single mama). Dispela pasin laikim o love i mas go moa dip tru; i mas kamapim **“love of friendship”** o kain pasin laikim we i stap namel long ol poroman o poromeri we man na meri i save gut long toktok wantaim namel long tupela yet na tupela i stap gut wantaim na ol i no save haitim wanpela samting long wanpela narapela. Ol i mekim olsem bikos ol i trastim ol yet. Trast em i wanpela bikpela samting insait long pasin bilong laikim. Tasol dispela kain laikim i stap namel long ol poroman o poromeri em i no inap yet.

Trupela pasin laikim i kamap na i stap oltaim namel long yumi, sapos yumi i redi long lusim laip bilong yumi yet olgeta taim yumi stap na helpim ol arapela. Jisas i givim yumi pinis klia piksa long wanem samting em dispela kain laik pasin. Em i bin givim laip bilong em yet long yumi.

Trupela pasin laikim i stap, taim wanwan marit man i stap redi long lusim laif bilong em yet long helpim meri bilong em na wanwan marit meri bai stap redi long lusim laif bilong em long helpim man bilong em na ol papamama i stap redi long lusim tu laif bilong ol long helpim ol pikinini bilong ol na ol pikinini bai mekim olsem tu long helpim ol papa mama bilong ol!

“Sapos wanpela man i laikim tumas ol pren bilong em na i lusim laif bilong em yet bilong helpim ol, orait dispela pasin bilong laikim ol arapela i winim tru ol arapela pasin bilong laikim ol arapela man meri” (Jon 15:13).

- b) **Yumi mas helpim ol yangpela bai ol i kisim gutpela save long ol yet olsem ol i man o meri na ol i noken lusim ol gutpela kastam na pasin tumbuna.** Long stat bilong dispela Sentinari Selebresen bilong onaim Blessed Pita ToRot, mipela ol bishop bilong yupela, i laik toktok stret wantaim yupela ol yangpela manmeri bilong Arsdaiesis:

Dia ol yangpela pipel, mipela i askim bai yupela i lukluk gut long pasin bilong tambuim bodi bilong yupela yet, olsem em i naispela tru. Em bai helpim yupela long respektim yupela yet olsem ol man o meri. Pasin bilong stap klin na stap olsem man o meri ino marit em ino nogut o i pasim yupela long wanpela samting. Nogat tru. Em i olsem presen o singaut i kam long Bikpela long laikim em na poro bilong yu tu. Em bai strongim respekt bilong yupela long bodi bilong yupela yet na bai helpim long givim gutpela mining long bodi bilong yupela. Dispela i karamapim wok bilong kontrolim yupela yet wanwan, na i helpim long stiaim dispela ol laik bilong bodi, bai givim sevis long laik pasin tru na long kamapim yu olsem man o meri bihain taim. Taim yu wok long slip wantaim poro bilong yu pastaim long marit, yu wok long pinisim laik bilong yu yet na yu no helpim arapela. Noken larim wanpela man o meri i giamanim yu long tingting olsem, yu no inap long kontrolim yu yet.

Singaut bilong stap Virgo o stap gut na bihainim klinpela laif pastaim long marit (na long stap gut tru insait long marit), em i olsem salens bilong Sios i go long yupela. Sios i salensim yupela long bihainim rot, ino planti manmeri i save wokabaut long en, na tu em rot ino wanbel wantaim long ol prektis bilong kalsa na pasin. Tasol em i wanpela rot tasol, yupela i mas bihainim sapos yupela i laik bai yupela i gat ol gutpela famili bihain taim. Na bilong lukautim yupela yet long ol STD na HIV/AIDS.

Dispela em singaut i go long olgeta yangpela pipel, tasol mipela i laik toktok long yupela ol yangpela tisa na ol ners. Em bikos long ol bikpela wok yupela i holim insait long ol komuniti bilong yumi, long ol skul na health center. Mipela i singautim yupela bilong stap olsem ol ‘role-models’ na bilong go pas long kamapim ol nupela na gutpela senis long laif stail bilong ol pipel.

3. Marit, em singaut bilong kamap holi

Wanwan man o meri husat i bin kisim baptais pinis, i gat dispela singaut long kamap holi, maski long wanem kain vokesen emi gat long laif. Dispela em i tru long ol pris, ol religis man na meri na ol pipel husat i gat singaut long marit. Taim man na meri i komitim ol yet

long sakramen bilong marit, bai oli laikim tupela yet wankain oslem Jisas i laikim tru Sios bilong em. Tupela wantaim i wokabaut long rot bilong kamap holi na bilong stap stretpela man na meri tru.

Long kamapim wok bilong mekim famili laif bai stap holi, yumi nidim pre. Psalm 127 i tok: “*Sapos bikpela ino wokim haus, ol kamda i wok nating*”. Yumi no inap long wokim famili sapos yumi lustting long God. **Famili ino tingim God, em famili inogat laik pasin insait long en.** Em i bikpela samting tru long putim God bai stap namel tru long famili laif bilong yumi. Long dispela tingting, Pop Benedict XVI i singautim ol wanwan famili bai “**ol i mas gat Baibel, na ol i mas putim long wanelpa gutpela ples insait long haus na oli yusim long ridim na long pre**” (Verbum Domini, 85).

Mipela tu i laik bai mipela i bungim tok bilong mipela wantaim long tok Pop Pol VI i bin autim igo long ol papamama long wanelpa “General Audience” i bin kamap long 11 August 1976: “*Ol mama, yupela i save skulim ol pikinini bilong yupela tu long ol kristen pre, o nogat?. Yupela i save redim ol tu long kisim ol sakramen, em ol i kisim taim ol i yangpela yet, olsem konpesio, komunio na konfirmasio? Yupela i save skulim ol tu bai oli tingting long pen bilong Krais, taim ol i sik, na singautim helpim bilong Santu Virgo Maria na ol Santu? Yupela i save kolim rosary wantaim oslem famili tu? Na yupela ol papa, yupela i save pre wantaim ol pikinini bilong yupela long sampela taim? Eksample bilong yupela long autim tok tru long tingting na long wok, na yupela i bungim wantaim long pre bilong yupela wantaim, em i wanelpa skul bilong laif, em i kamap olsem wanelpa bikpela mak bilong lotu*”

Mipela i singautim helpim bilong Famili bilong Nasaret na bilong Blessed Pita ToRot igo antap long ol famili bilong Arsdaoses bilong Rabaul: Ol lapun pupu, papa mama, ol pikinini, ol bratasusa, ol yangpela na ol lapun, ol lain i sik na ol i stap wanpis na ol lain husat i stap longwe long ples.

*Bikpela Jisas, yu bin singautim nem bilong mipela wanwan
long stap insait long komunio bilong laik pasin na pasin holi
na bilong kamap memba bilong bikpela famili bilong ol pikinini bilong God
Salim mipela i go bilong soim laif bilong yu na givim paia bilong Spirit bilong yu
long laif i sindaun antap long Gutnius.*

*Virgo, holi tru, yu bin stap “wokmeri bilong Bikpela”
pulimapim olgeta memba bilong ol famili bilong mipela wantaim pasin bilong tok tenkyu
na strongim mipela long dispela wokesen na misin.
Givim ol long strong bai ol i ken givim sevis long God
na laikim wanelpa na arapela.*

*Santu Josep yu bin stap wokman bilong Jisas na Maria,
mekim bai strong bilong spirit bilong yu na trast bilong yu long God,
i givim strong long ol man bilong mipela,
ol papa bilong ol famili na ol lida bilong sosaiti,
bai ol i save long winim ol hevi ol i bungim long wokim gut misin bilong ol.*

*Santu Famili bilong Nasaret,
askim God long givim ol blessing bilong em long ol famili bilong mipela,
bai ol i givim gutpela ansa long vokesen na misin bilong ol,
long kamapim kingdom bilong tok i tru na laik pasin tru,
bihainim laik bilong God, na long glori bilong Em. Amen.*